

вачів творчості С. Білоконя (до яких належу і я) не треба переконувати у сумлінності та безмежній ерудиції цього автора”.

І разом з тим авторка “Нотаток археографа...” завершила їх абсолютно несподіваною фразою: “Чи можна говорити, що видання відбулося?”.

Про що йдеться? – Про додатки до “фундаментальної”, як твердить К. Климова, праці Білоконя, коротко сказавши, про підготовку спогадів самого П. Потоцького.

Готуючись до видання, керівництво заповідника вирішило запросити фахівців з інших установ. Дирекція запросила особисто саме К. Климову підготувати до друку спогади Павла Плагоновича, попри певні застереження щодо її кандидатури. (Вона підготувала не надто високої якості присвячений Музеєві України покажчик, примудрившись обійти в ньому матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади). У “Нотатках археографа...” перепало “на горіхи” і А. Амонсові, і Г. Полюшкові, подекуди навіть С. Білоконеви, і, природно, археографові П. Подбerezкіній, але що примусило К. Климову свого часу так рішуче відмовитись від участі у капітальному виданні, “прекрасну концепцію” якого вона підкреслює тепер, не знаємо. Зрештою, це її особиста справа.

На жаль, численні приклади фахової безпорадності П. Подбerezкіної, що їх навела К. Климова, вражають, і нам дуже прикро, що у проєкті взяла участь людина, якій, виявляється, й близько стояти коло академічних видань не можна.

Не виключаємо можливості перевидання “Музею України”, адже увесь його тираж розійшовся. Зрозуміло, припущені прикрі недогляди буде усунуто. До великої роботи буде залучено фахівців, здатних на добрі справи. Археографи, здатні лише на неякісну працю чи неконструктивну критику, брати участь у такому виданні не повинні.

Валентина Колтакова (Київ)

Ігор Шевченко (10.II.1922 – 26.XII.2009). Наприкінці 2009 р. світова історична наука зазнала непоправної втрати – пішов з життя один з найвидатніших вчених ХХ ст. – професор Гарвардського університету зі світовою славою Ігор Іванович Шевченко. Смерть ушлявленого професора сколихнула світову наукову громадськість. Він був членом Національної академії наук України, Американської академії наук і мистецтв, Віденської та Британської академії наук, римської Національної академії Лінчеї, Академії Палермо, Міжнародного комітету грецької палеографії, Товариства болландистів (Брюссель), Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка та багатьох інших наукових товариств та установ. Ігор Шевченко входив до складу редколегій багатьох поважних наукових видань, серед яких можна виділити такі міжнародні візантинознавчі часописи, як “Byzantinische Zeitschrift” та “Византийский временник”, “Palaeoslavica”, видання “Corpus Fontium Historiae Byzantinae” та багатьох інших.

Професор Ігор Шевченко вважався неперевершеним, інколи навіть парадоксальним серед візантиністів за фаховий рівень мовознавця та різноманіття інтересів, серед яких були питання пізньовізантійського інтелектуального життя, рання слов’янська історія та література, візантійська агіографія та епіграфіка, візантійсько-слов’янські, в тому числі візантійсько-руські культурні та політичні взаємини. Та попри всю широту кругозору в науковій діяльності Ігора Шевченка першість

залишалася за візантиністикою. Досліджуючи ж питання історії і культури слов'ян, учений всіляко долучав і український матеріал.

Загалом науковий доробок Ігоря Шевченка вирізняється оригінальністю наукового підходу, критичним осмисленням джерел, інколи переплетеним з тонким гумором, а насамперед глибиною і широтою його ерудиції, з прискіпливою увагою до дрібниць і, в той же час, зі сміливими гіпотезами і концепціями.

Ігор Шевченко народився в українській родині 10 лютого 1922 р. в с. Радості у східній Польщі. Перед еміграцією до Варшави його батьки брали активну участь в українському національному самостійницькому русі. Батько Іван був головою відділу в міністерстві внутрішніх справ УНР.

Своє навчання Ігор Шевченко розпочав у гімназії ім. А. Міцкевича в Варшаві та місцевому ліцеї, де вивчав класичні та інші слов'янські та західні мови. Вже в той час чітко виявились його здібності до мов, так, для місцевого студентського журналу він переклав польською мовою уривок однієї з робіт Вольтера.

Здобувати вищу освіту Ігор Шевченко розпочав в одному з найстаріших європейських університетів – німецькому Карловому університеті у Празі, де він досить ґрунтовно опанував німецьку та чеську мови. По закінченні університету (1945) Ігор Шевченко отримав ступінь доктора філософії з класичної філології, давньої історії та порівняльної лінгвістики. Однак, навчаючись у німецькому університеті, Ігор Шевченко паралельно відвідував Український вільний університет, де в семінарії Івана Борковського студіював грецьку епіграфіку.

Після Другої світової війни значна частина міжвоєнної української політичної еміграції в країнах Східної Європи вирушила на захід, на території, що контролювалися британською та американською адміністраціями. Тоді Ігор Шевченко, опанувавши ще й англійську мову, склав короткий українсько-англійський словник на 750 слів для тисяч емігрантів з України у західній зоні окупації.

У квітні 1946 р. Ігор Шевченко надіслав листа до Орвелла з проханням дозволу на переклад “Animal Farm” українською мовою для поширення в німецьких таборах для переміщених осіб після Другої світової війни. Ідея одразу ж заїмпонувала Орвеллу, який не лише відмовився від будь-якого авторського гонорару, а й погодився написати передмову до українського видання, де пояснив наміри та політичні ідеї, приховані між рядками твору. Прикметно, що подальше видання книги Орвелла англійською було зроблено з передмовою, перекладеною з українського перекладу, бо англломовну версію передмови було втрачено. Ігор Шевченко перетворив “Animal Farm” на “Колгосп тварин”, чим чітко виразив задум праці у зрозумілій для емігрантів формі. Це був перший переклад безсмертного твору Орвелла іноземною мовою. Він був виданий під псевдонімом “Іван Чернятинський” (в якому перекладач поєднав батькове ім'я і материне дівоче прізвище). Близько 2 тисяч примірників було поширено поміж українських емігрантів, решту 1500 примірників, на обурення Орвелла, американці віддали радянським репатріаційним офіцерам, які їх негайно знищили.

1947 р. Ігор Шевченко отримав запрошення від Ісаака Мазепи – голови уряду УНР (Директорії) приїхати до Німеччини і долучитися до політичної діяльності – увійти до складу Української національної ради. Та молодий вчений вибрав інший шлях служіння Батьківщині – науку і лишився в Бельгії. В часи, коли на світовому рівні годі було й говорити про якусь окрему українську науку, саме Ігор Шевченко репрезентував останню на найвищому рівні і то – в царині візантиністики, однієї з

провідних історіографічних галузей. Однак протягом усього свого життя вчений багато уваги приділяв і проблемам українознавства. Ігор Шевченко був редактором франкомовного видання листів М. Драй-Хмари. З української тематики можна виділити дослідження, присвячені князеві Святославу, Ізборнику 1073 р., важливе значення мають розвідки, що стосуються постатей слов'янських просвітителів Кирила і Мефодія.

Свою українськість вчений чітко демонстрував і в той спосіб, що наполегливо писав своє ім'я як *Ihor Ševčenko* замість прийнятої англомовної форми *Igor Shevchenko*, а збірку “Україна між Сходом і Заходом” професор присвятив батькові – петлюрівському емігрантові, “який вірив в Україну і від 1917 року до смерті в 1941 році у Варшаві присвятив своє життя українській справі”.

По війні Ігор Шевченко емігрував до Бельгії. Там він провів чотири роки у Католицькому університеті Лювена, де продовжував вивчати класичну філологію та візантиністику і 1949 р. отримав ступінь доктора філософії з літератури. В той час він став учасником наукового семінару відомого візантиніста Генрі Грегорі у Брюсселі. Саме Грегорі – безумовно харизматична особистість – мав неабиякий вплив на молодого Ігоря Шевченка у формуванні його як дослідника. Можна сказати, що, власне, відвідування цього семінару і визначило подальше наукове майбутнє молодого вченого. І багато років по тому Ігор Шевченко згадував семінари Грегорі як “найзахоплюючіший інтелектуальний досвід”. Й у подальшій науковій кар'єрі багато що поєднувало Ігоря Шевченка зі своїм учителем. Як і Генрі Грегорі, Ігор Шевченко володів багатьма західними і слов'янськими мовами, мав ґрунтовне знання класичних мов, пристрась до мандрівок по бібліотеках у пошуках давніх манускриптів і здатність проникати в суть ідей та висувати нові оригінальні гіпотези.

На початку 1950-х рр. Ігор Шевченко переїхав до Сполучених Штатів Америки на запрошення відомого медієвіста Ернста Канторовича. Тоді ж він отримав першу академічну посаду – викладача античної і візантійської історії в Каліфорнійському університеті Берклі. З часом він став викладачем слов'янських мов та літератур у Мічиганському університеті, де з 1954 до 1957 р. посідав професорську посаду, а до його обов'язків увійшли ще давньоруська література та візантійська історія.

Далі науковий шлях Ігоря Шевченка пролягав через Колумбійський університет (1957–1965), де як доцент, а згодом як професор він викладав низку дисциплін з історії та культури слов'ян та Візантії. Саме в той період у нього з'явилися й перші аспіранти. У подальшому ж професор Ігор Шевченко підготував велику когорту вчених, які вивели американську візантиністику, поруч з німецькою, французькою та російською, на одне з провідних місць у світі. Серед учнів Ігоря Шевченка є й низка українських вчених, серед яких можна назвати о. Бориса Гудзика, Франка Сисина, Зенона Когута та Григорія Грабовича. Й до самого кінця життя він завжди був готовий допомагати молодим вченим з України.

1965 р. Ігоря Шевченка запросили до плеяди наукових співробітників *Dumbarton Oaks*, і його перебування там тривало декілька років, які були проведені у резиденції відомого візантиніста Кирила Манго. З того часу й розпочинається тривала дружба і наукова співпраця двох велетнів світової візантиністики. Фактично саме Ігор Шевченко та Кирил Манго й стали окрасою центру та взірцями для своїх молодих колег. Під час перебування гостьовим професором в американському центрі візантиністики Ігор Шевченко розпочав активну співпрацю з Гарвардським університетом.

1973 р. Ігор Шевченко переїздить з Вашингтона до Кембриджа, щоб стати професором візантійської історії та літератури Гарвардського університету, з яким і було пов'язане подальше наукове життя професора. Ігор Шевченко був одним з ініціаторів та постійним співредактором “Harvard Ukrainian Studies” – часопису, що на багато років став провідним українським науковим періодичним виданням, яке фактично презентувало Україну й українську науку у світі. Саме наполеглива праця Ігоря Шевченка забезпечила часопису “Harvard Ukrainian Studies” репутацію одного з провідних міжнародних часописів з проблем слов'янської медієвістики. Також вчений разом з Омеляном Прицаком брав активну участь у заснуванні та діяльності Українського дослідницького інституту Гарвардського університету, внесок якого в розвиток українознавчих студій важко переоцінити. Власне цей інститут і був центром україністики у світі, публікації та конференції його стали вагомим чинником розвитку світової історичної науки. Фактично саме Ігор Шевченко та Омелян Прицак протягом багатьох років і визначали стиль і зміст українознавчих студій, тримаючи їх на рівні кращих досягнень світової науки.

У власній науковій діяльності вчений постійно звертався до історії та культури України, результатом чого стала збірка “Україна між Сходом і Заходом” (“Ukraine Between East and West”, 1996), перекладена багатьма мовами світу. Більша частина цих нарисів постала як результат лекційних курсів, читаних Ігорем Шевченком у Гарвардському університеті в 1970–1974 рр., в часи, коли історія України обминалася увагою американської і світової наукової громадськості. Те, що її викладав всесвітньо відомий візантиніст, значною мірою й привернуло увагу світової наукової громадськості до історії України як окремої історіографічної галузі. З україністики на особливу увагу заслуговує стаття Ігоря Шевченка “Багатоликий світ Петра Могили”, присвячена одному з чільних діячів українського відродження XVII ст. та одній з ключових постатей української національної міфологеми. Проте погляд на історію України професор І. Шевченко спрямовував крізь призму Візантії, що яскраво вирізняло його з-поміж колег, у тому числі й на Батьківщині. Вчений чітко проголошував тезу, що без візантинознавства неможливе й українознавство.

Попри значне завантаження, Ігор Шевченко знаходив час для співпраці з українськими емігрантськими науковими інституціями, то-як Українська вільна академія наук чи Наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка. Він брав активну участь у створенні Міжнародної асоціації україністів (1989). За внесок в українознавство Ігоря Шевченка було вшановано званням почесного професора Українського вільного університету, а незалежний культурологічний часопис “І” відзначив його орденом “За інтелектуальну відвагу”.

Ігор Шевченко автор сотень статей, рецензій та інших публікацій. Як і Грегорі, Ігор Шевченко не написав жодної монографії. В той же час його збірки статей, що становлять досить значні за обсягами видання, містять ґрунтовні дослідження, кожне з яких є взірцем історіописання. Серед них можна виділити “Суспільство та інтелектуальне життя пізньої Візантії” (“Society and Intellectual Life in Late Byzantium, 1981”); “Ідеологія, писемність та культура у Візантійському світі” (“Ideology, Letters and Culture in the Byzantine World, 1982”); “Візантія і слов'яни у писемності та культурі” (“Byzantium and the Slavs in Letters and Culture, 1991”). Однією ж з перших публікацій стало дослідження про двох державних діячів Візантії XIV ст. – Теодора Метохіта та Никифора Гімноса. А незадовго до смерті Ігор Шевченко після двадцяти років праці завершив фундаментальне видання і переклад життєпису Василя I